

Estela Hadžikadunić, MA
Dr. sc. Vanesa Delalić

PRIMJENA ELEMENTARNIH IGARA U NASTAVI SPORTA I TJELESNOG ODGOJA

Sažetak

Klasične teorije igre pokušavaju da odrede suštinu igre nezavisno od drugih ljudskih aktivnosti, što je dovelo do toga da je svaka teorija skoro uvijek naglašavala samo jedan od njenih aspekata, zapostavljajući ostale. Savremene teorije igre teže da igru tretiraju samo kao aspekt široke skale ponašanja životinja ili ljudi. Ovaj fenomen se mnogo istražuje filozofski i teorijski, tako da ima raznih pristupa igri, kao što su sociološki, antropološki, pedagoški, medicinski, ekološki, razvojni itd. Igre se istražuju u okviru psiholoških teorija, koje se odnose na cjelovito ponašanje i razvoj djeteta. Igra je područje na kome se objašnjavaju teorije razvoja. Postoje dva aspekta igre: kognitivni i razvojni (u pedagoškom smislu). Igra svojom atmosferom opuštenosti i neobaveznosti pogoduje sticanju složenijih vještina, za razliku od tradicionalnih načina učenja. Ona ostaje životna, konkretna, aktuelna djelatnost i onda kada su načini zadovoljavanja njenih pravila misaone prirode i angažuju više kognitivne sfere. U radu želimo predstaviti elementarne igre kao osnovni vid igara, kao načina razvoja djece sa sociološkog, antropološkog i odgojnog aspekta, te primjenu elementarnih igara u nastavi sporta i tjelesnog odgoja kroz koju djeca uče da aktivno doživljavaju svoju okolinu, da se brže prilagođavaju novim situacijama kroz razvoj socioloških, antropoloških i pedagoških obilježja..

Ključne riječi: igra, razvoj, motoričke sposobnosti, odgoj

Uvod

Pod igrama podrazumijevamo one dječije igre koje pored toga što posjeduju sva opšta svojstva igara, sadrže i na poseban način prilagođene i u njihova pravila ugrađene aktivnosti (perceptivne, otkrivačke, logičke, govorne, muzičke i dr.) radi unapređivanja općeg, a posebno intelektualnog razvoja djece. Igre predstavljaju aktivnost zahvaljujući kojima djeca, uz strukturiranje i integraciju iskustva koja posjeduju, pribavljaju sebi nova, krećući se na ljestvici kognitivnog razvoja ka njegovim višim i savršenijim formama. Kroz njih je dijete motivisano da na spontan, stvaralački i sebi primjeren način djeluje na svijet oko sebe, usavršavajući svoje mentalne i ostale sposobnosti, čime se ujedinjuje pozitivno djelovanje odgoja.

Učenje u igri ima svojih specifičnosti i zbog toga što je spontano, uzgredno i nenamjerno od strane onoga koji uči, čime se razlikuje od ostalih vrsta učenja i podučavanja, posebno školskog. Osim što se o igri govori kao o „načinu na koji djeca uče ono što ih niko drugi ne može naučiti“, igra, u iskustvima stečenim u njoj i van nje, ima i značajnu integrativnu ulogu, što znači da se niz činjenica koje je dijete upoznavao pojedinačno i izdvojeno iz konteksta, povezuje u smisaone cjeline, budući da se stavlja naglasak na njihove međusobne odnose i mogućnosti kombinacije. Značajno je i to da se prilikom učenja u igri, za razliku od nekih drugih vrsta učenja, ne guše već razvijaju ljubopitljivost i sazajni interesi.

Elementarne igre kao sadržaj nastave tjelesnog i zdravstvenog odgoja, u cilju razvoja antropoloških karakteristika djece, najčešće se koriste u glavnom B dijelu sata. Isto tako, u cilju podizanja fiziološke i emotivne krivulje učenika, primjena elementarnih igara nalaze svoju ulogu u uvodnom dijelu sata. Elementarne igre vrlo čestu primjenu imaju i u završnom dijelu sata, a u cilju vraćanja fiziološke i emotivne krivulje u stanje prije početka nastavnog sata tjelesnog i zdravstvenog odgoja. Kada govorimo o usavršavanju stečenog znanja iz pojedinih oblasti tjelesnog i zdravstvenog odgoja, definisanih nastavnim planom i programom svoju ulogu mogu pronaći i u glavnom A dijelu sata.

Mnogi autori su se bavili istraživanjima teorijskog modela igara, kao što su: Detre, Szigeti, (1977); Kamenov, (1990); Neljak, Hadžikadunić, Husejnović, Halvadžija, (2008); Turković, Novaković, Budimlić, (2014) i drugi.

Osnovni zadatak ovoga rada jeste objasniti značaj elementarnih igara u nastavi sporta i tjelesnog odgoja i to kroz definisanje:

1. Sociološkog aspekta primjene elementarnih igara u nastavi sporta i tjelesnog odgoja,
2. Antropološkog aspekta elementarnih igara u nastavi sporta i tjelesnog odgoja i
3. Odgojnog aspekta elementarnih igara u nastavi sporta i tjelesnog odgoja.

Značaj primjene elementarnih igara u nastavi sporta i tjelesnog odgoja na sociološke karakteristike učenika

Igra kao društvena aktivnost pruža izvanredne mogućnosti za razvoj socijalne svijesti kod djece i izazivanje pozitivnih emocija koje djeluju integrativno na njihovu ličnost. Ona omogućava djetetu da ulazi u aktivne odnose sa drugom djecom i odraslima, da u njih unosi smisao i tako mu pomaže da proširuje, sređuje i osmišlja svoje socijalno iskustvo. Sva obilježja igre kao društvene aktivnosti možemo na početku naći već u funkcionalnoj igri bebe sa odraslom osobom, koja je podstiče i usklađuje sa njenim mogućnostima, na šta beba reaguje saradnički. Nešto kasnije, javljaju se počeci saradničke igre među vršnjacima.

Neke igre same po sebi zahtjevaju saradnju i vođenje računa o partneru. Igra je društvena aktivnost naročito u raznim društvenim igrama sa gotovim pravilima, bilo da u njima svaki igrač teži ostvarenju sopstvenih ciljeva (igre kartama, žmire itd.), bilo da se igra u timu u kojem svako od igrača može da doprinese zajedničkoj pobjedi. Najveći doprinos osmišljanju emocija i prerađivanju socijalnih odnosa, koji dijete dovode do shvatanja društva i svoje uloge u njemu, daju simboličke igre uloga sa sižeom i dramske igre. Igre sa pravilima pružaju relativno bezbjedne i socijalno prihvaćene mogućnosti za ispoljavanje takvih vrsta ponašanja kao što je udruživanje i suprotstavljanje, odnosno saradnja sa i saigračima i sukob sa protivnicima.

Međutim, socijalni odnosi i emocije, koje nastaju tokom ove igre, ne sadrže u sebi određene rizike jer se javljaju u simboličkom kontekstu. Na taj način ove igre pomažu djeci da ovladavaju postupcima za snalaženje u socijalnim konfliktima. Igra sa pravilima omogućava uključivanje pojedinca u društvenu grupu u kojoj će se osjećati prihvaćen i bezbjedan, što znači da prvenstveno doprinosi njegovom socio-emocionalnom razvoju.

Organizovanje igre dodjeljuju gotove uloge i određuju pravila ponašanja svim igračima, kao i zajednički cilj, kojem svako od njih može da doprinosi prema sopstvenoj želji i odluci. U ovoj igri, igrač ostvaruje dvije funkcije: sa jedne strane igra svoju ulogu, a sa druge strane kontroliše svoje ponašanje. Takođe se u igri razvija i samokontrola, vladanje svojim impulsima i usklađivanje sa ponašanjem ostalih članova grupe, što se prenosi i na ostale situacije života.

Igra sa vršnjacima podrazumjeva međusobne odnose jednakih. To je sa jedne strane oslobađajuće, jer se dijete oslobađa potčinjenosti prema odraslom, ali sa druge strane zahtjeva posebne napore u ostvarivanju sopstvenog identiteta i socijalnog položaja među drugim koji se za to bore. Za dijete je poziv da se uključi u igru više nego prilika za bavljenje privlačnom aktivnošću, koja za njega ima egzistencijalni smisao.

Igre uloga se javljaju jer dijete nema mogućnosti da učestvuje u okolnoj stvarnosti ravnopravno sa odraslima, zbog čega ono to čini na zamišljenom planu, u igrama uloga. Iako sadržaj ovih igara često predstavlja rad odraslih ljudi, one se još više bave predstavljanjem društvenih odnosa zapaženih kod njih. Na početku ove igre, djeca se dogovaraju o ulogama, ko će ko biti i kako će se međusobno odnositi. Ovi odnosi imaju izražen društveni pečat i značenje koje može da se razlikuje od značenja u stvarnosti.

Igre uloga, zahvaljujući svojim sadržajima, pravilima i odnosu prema njima, postaju svojevrsan način uvođenja u život odraslih. Djeca otkrivaju da se odraslim postavljaju određeni zahtjevi i obaveze, ali i da na osnovu njih imaju niz prava. U igri to praktično znači da se moraju poštovati pravila koja proističu iz preuzete uloge, ali da ona obezbjeđuje i neka prava u odnosu na ostale učesnike igre. Učestvovanje u raznim vrstama igara, posebno, simboličkim igrama ili igrama mašte, postepeno oslobađa djecu od egocentrizma, povećava se samokontrola i saradnja među djecom, a smanjuje agresivnost u njihovom ponašanju, djeca su sposobnija za koncentraciju pažnje.

Jedan od glavnih kvaliteta igre u odgoju i obrazovanju je da pruža priliku za rješavanje opisnog problema, dok u nastavi disciplina često podrazumijeva pasivan i receptivan odnos, u igri ona dolazi iz nje same. Cilj prihvaćen u igri podrazumjeva potčinjavanje djeteta određenim pravilima i disciplini igre. Pravila igre omogućavaju i podstiču improvizacije i kombinacije zbog čega se dijete uči fluentnosti sa pravilima i konvencijama, značajnoj za razvoj.

Disciplina u igri dolazi iz same nje, postajući generator i regulator aktivnosti, omogućavajući slobodu unutar bogate i stvaralačke samoaktivnosti. U njoj se djeca staraju o nesmetanom toku aktivnosti, što u školi obično nije slučaj. Značajna socijalna funkcija igre je da je takmičenje prožeto duhom fer – pleja i uvodi djecu u saradnju.

Moralnom razvoju posebno doprinose igre u kojima se pojavljuje simbolička imitacija, siže koji podrazumijeva različite uloge, kao i dramske igre, zahvaljujući tome što kao svoj bitni elemenat sadrže odnose među ljudima. Zahvaljujući tome što je „škola morala“, igra je značajna i za formiranje složene dječije zajednice i za formiranje samostalnosti i za formiranje pozitivnog odnosa prema radu. Svi ovi odgojni efekti oslanjaju se na onaj uticaj koji igra vrši na psihički razvoj djeteta, na formiranje njegove ličnosti. U igri se prevazilaze negativna emocionalna stanja,

posebno osjećanje strepnje izazvano ograničenjima i preprekama na koje dijete nailazi u zadovoljavanju svojih potreba, koje može da zadovolji u iluzionom planu.

Veliki značaj igara je i njihova uloga u oslobađanju djece od unutrašnje napetosti, jer putem njih ona eksternalizuje sopstvenu unutrašnju dramu, što doprinosi uravnoteženju njihove ličnosti i mentalnom zdravlju. U igri djeluje i faktor slučajnosti koji sa jedne strane izjednačava igrače u startu, a sa druge strane, poslije odigrane partije daje mogućnost razionalizacije neuspjeha i realnu nadu u pobjedu u narednom pokušaju. Za odgajatelja je važno što se kroz igru gubi otpor koji djeca imaju prema odraslima, jer ih osjećaju kao nadređene sebi.

Za razliku od aktivnosti kakve se organizuju u klasičnoj nastavi, vrijednost pravih igara je u tome što neuspjeh u vršenju određenih operacija ne izaziva stres i rezignaciju, jer igra ograničena u vremenu i prostoru, svakome daje novu mogućnost da postigne uspjeh.

Za socio-emocionalni i moralni razvoj djece koriste se i razne vrste usmjerenih, tj. didaktičkih igara. Postoje programi kroz koje se ostvaruju programi socijalnog odgoja, čiji je cilj da se pomogne djeci da se bolje razumiju međusobno i sa drugim ljudima, da se utiče na razvoj njihove samostalnosti i samosvjesti. U ove igre spadaju:

- Igre opuštanja – putem kojih se djeca uče da kontrolišu svoje pokrete, uključuju u igru bez ustezanja, osjećaju se slobodna i raduju se;
- Igre razumijevanja – razvoj čulne osjetljivosti, raspoznavanje i razumijevanje gestova, uočavanje i procjenjivanje tuđeg držanja i promjena u njemu;
- Igre u kojima se koriste razni znaci - unapređivanje različitih mogućnosti izražavanja, prepoznavanja, podražavanja i verbalnog opisivanja gestova, predstavljanje gestovima i njihovo analiziranje;
- Igre zahvaljujući kojima djeca upoznaju sebe – razvijanje senzibiliteta i pozitivnog identiteta kod djece, uz korigovanje negativnog identiteta;
- Igre u kojima se djeca osposobljavaju da prevazilaze razočarenja i propuste – shvatanje da mnoge želje ne mogu da se ispune, razvoj samokontrole i volje;
- Igre tolerancije – upućivanje djece da sve nije za svakog isto, odnosno da postoje i suprotnosti, usklađivanje razlika u mišljenjima i upućivanje na pokušaje da se prevazilaze napete situacije;
- Igre koje sadrže zajednički rad i pomoć, odnosno kooperaciju – razvijanje shvatanja o korisnosti i zadovoljstvu zbog zajedničkog rada i igre, spremnost za uključivanje u njih i potčinjavanje sopstvenih interesa interesima grupe, nastojanje da djeca shvate i prepoznaju potrebu da pomognu drugom;
- Igre za uspostavljanje pozitivne komunikacije – razvoj različitih načina međusobnog sporazumijevanja, reagovanje na diskretne načine opštenja kao što su mimika, pogled, intonacija govora i pomoć djeci da uočavaju greške u ponašanju i prevazilaze ih;
- Igre slušanja i razumijevanja drugih – upućivanje djece da budu pažljivi slušaoci, da razlikuju različita osjećanja i saosjećanja sa drugima;
- Igre rješavanja konflikata – obezbjeđivanje atmosfere sa što manje konfliktnih situacija, traganje sa djecom za rješavanjima konflikata i pomoć u ovom razrješavanju.

Značaj primjene elementarnih igara u nastavi sporta i tjelesnog odgoja na antropološke karakteristike učenika

Kamenov, E. ističe da tjelesni odgoj djece treba posmatrati u kontinuitetu sa tjelesnim odgojem na ostalim stepenima sistema obrazovanja i odgoja. Ono u okviru odgoja uopšte značajno doprinosi cjelovitom razvoju ličnosti. „Budući da je tjelesni odgoj najuže povezan sa čitavim razvojem ličnosti, on ima brojne i složene zadatke koji se povezuju sa svim aspektima na koje se djeluje u odgojno-obrazovnom procesu.“¹ Kamenov, E. zatim navodi sljedeće zadatke tjelesnog odgoja:

- povoljan uticaj na rast i razvoj organizma i jačanje dječije zdravlja;
- obezbjeđivanje normalnog stanja aparata za kretanje, posebno zglobova, veza i mišića;
- formiranje pravilnog držanja tijela i otklanjanje nastalih poremećaja;
- uticaj na „čeličenje“ organizma stvaranjem otpornosti na promjenljive klimatske uslove;
- doprinos stvaranju i učvršćivanju higijenskih navika;
- svestrano obrazovanje motorike razvijanjem koordinacionih elemenata kretanja, formiranje i učvršćivanje motornih navika i sposobnosti;
- razvijanje stvaralačkih aktivnosti;
- usavršavanje funkcije čulnih organa;
- doprinos razvoju intelektualnih sposobnosti;
- formiranje interesa i smisla za lijepo.

Funkcije tjelesnog odgoja u cjelini se umnožavaju i proširuju paralelno sa sticanjem novih naučnih saznanja o mogućim pozitivnim efektima sistematske primjene motoričkih aktivnosti na različite aspekte razvoja djeteta.

Uticaj primjene elementarnih igara na rast i razvoj

U svakodnevnom životu možemo vidjeti, da djeca pojedine igre pokreta dugi niz godina rado igraju, ali je očigledna razlika u dječijoj igri u zavisnosti od uzrasta i razvoja djeteta. Istu igru sasvim drugačije igra malo dijete i dijete školskog uzrasta, drugačije dječak i djevojčica. Nekome naporni zadaci prčinjavaju veliku radost, izvor zadovoljstva, a drugog ne interesuje, jer je za njega to suviše lako i dosadno. Igra uvijek služi razvoju ličnosti, međutim i sama igra se razvija. Moramo bezuslovno uzeti u obzir uzrast djeteta, da bi u daljem razvoju primjenjivali najdjelotvornije igre.

Osnovna škola, 1-2. razred

Promjena pokreta može se desiti postepeno kada dijete dopije u školu. Privlačnost prema dječijoj igri i potrebi pokreta je nepromijenjen, ali znatno se smanjuje vrijeme provedeno u igri. Harmonični razvoj možemo obezbijediti samo ako na časovima tjelesnog i zdravstvenog odgoja dajemo više mogućnosti za igru.

U nastavnom planu 1-2. razreda igra dolazi do izražaja u potpunosti, učenici prvenstveno uče da se igraju, igrom razvijamo najvažnije osnovne vještine.

¹ Kamenov, E. (1990). Predškolska pedagogija, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd

Najveći dio igre je zadatak – odnosno igra uloga. Sadržaj određuje didaktička ambicija, da bi razvijali osnovne vještine pokreta kod djece. Zadaci su jednostavni, sadrže svega 1-2 oblika pokreta, nekoliko razumljivih, jednostavnih pravila tako da učenici bez poteškoća znaju da ih primijene.

Trajanje igre ne treba da bude dugo, energično kretanje treba da prate kratki odmori (pauze). Organizam učenika ne može da izdrži jednostrana i duga opterećenja, brzo se umara. U zadacima igre prvenstveno treba da se trudimo na razvijanju osnovnih vještina, jer u slučaju nedostatka (manjkavosti) ni igru ne možemo uspješno igrati.

Osnovna škola, 3-5. razred

Djeca od 8 do 10 godina pokazuju sve veće interesovanje za kolektivne igre. Najomiljenije igre su takmičarskog karaktera, a počinju primjenjivati i jednostavnija rješenja uzajamne saradnje. Pretjerano diferencirane zadatke još ne znaju uspješno rješavati, uglavnom su im pogodne timske igre, gdje igrači rješavaju jednake i djelimično različite zadatke (borilačke igre, igre potiskivanja, igre dodavanja, takmičenje u gađanju u cilj itd.).

U igri učenika 3-4. razreda je mnogo manji značaj igre uloga nego kod djece od 7-8 godina, ali hvatalice sa složenijim zadacima još može biti privlačna. Jako vole lovačke igre, takmičenja i prevashodno igre sa loptom, gdje treba da pogode pokretni cilj ().

Igre mogu zahtijevati duži napor nego kod igara mlađe djece. Zadaci mogu biti složeniji i uslove pravila detaljnije i tačnije određivati, jer učenici sada već mogu primjenjivati i složenija pravila.

Osnova škola, 6-9. razred

Djeca uzrasta od 10 do 14 godina dolaze do stepena tjelesnog i psihičkog razvoja, kada interesovanje i sklonost, postepeno prelaze u viši stepen sportskih igara. Najveći dio igre su grupne borilačke igre, gdje u zadatku dominira spretnost, koordinirani pokreti i saradnja igrača.

Učenici mogu uspješno da riješe složenije oblike diferenciranih zadataka ekipne igre i postepeno se razvija i osjećaj za taktiku. U igrama sve svjesnije usklađuju svoju igru u interesu zajedničkog cilja i pobjede ekipe. U najomiljenijim igrama ostvaruje se saradnja, uzajamno ispomaganje, pružanje pomoći, podređivanje ličnog interesa u korist zajedničkog, privrženost pravilima i disciplina. Ne samo da znaju da primjenjuju složena pravila, već i sama zajednica zahtijeva djelatnost.

Ekipna igra djece u pubertetu sve više se približava nivou sportske igre. Sve više vole borilačke ekipne igre, koje im pružaju priliku da se takmiče da uporede učinačku sposobnost i izžive sklonost prema romantici i junaštvu. Mnoge igre su neposredna priprema za nastavu sportskih igara, jer u njima nauče tehničke elemente, pravila i osnovne principe sportske igre. Istovremeno ove igre omogućavaju da učenici upoznaju ne samo jedan tip sportke igre, već da razlikuju tehnički element od izabranog sporta, potrebna je primjena ličnog taktičnog postupanja.

U pubertetu, djeca u igri sklona su krajnostima, pretjerivanjima (na svoju snagu, precjenjivanje sposobnosti učenika, prihvatanje opterećenja koja prelaze njihove mogućnosti). Sa

povećanjem tjelesno razvojnog tempa često dolazi do poremećaja u razvoju, zato je u igri djece u pubertetu potrebna veća pažnja.

Djevojčice u pubertetu

Stupanjem u pubertet mišićna masa kod djevojčica je slabija, funkcija kardiovaskularnog sistema je manja u odnosu na dječake istog uzrasta. Učinak djevojčica izostaje u odnosu na dječake u svim igrama gdje je potrebna vještina stajanja, snage i brže kretanje. Bez obzira na sadržaj igre, cjelishodno je u svakoj ekipnoj borilačkoj igri, razdvojiti dječake od djevojčica, eventualno u igri smjena mogu igrati u kombinovanoj ekipi.

Za djevojčice su najprikladnije igre, koje pomažu opšte jačanje organizma, razvijaju spretnost, ritmično koordinirano kretanje (višestruko razvijanje osjećaja lopte, bacanje i hvatanje, dodavanje – takmičenje bacanja, raznovrsni zadaci koji razvijaju vještine u igrama hvatanja, takmičenje sa preponama). Kod djevojčica nije baš karakteristična pretjerana aktivnost, za prihvatanje zadataka koje prevazilaze (nadmašuju) sposobnosti pokreta. Češća je povučenost, nezainteresovanost, komoditet, pasivnost, osjetljivost, zato u odgoju važnu ulogu dobija podstrek, hrabrenje, nadahnjivanje, buđenje interesa.

Uticaj primjene elementarnih igara na motoričke sposobnosti učenika

Iako se u razvoju motoričkih sposobnosti i razvoju motoričkih navika ispoljavaju određene specifičnosti, treba naglasiti da ova dva oblika motoričkog ispoljavanja predstavljaju jedinstven proces motoričkog funkcionisanja čovjeka. Kod djece predškolskog uzrasta proces obučavanja i razvoja motoričkih navika i proces razvoja motoričkih sposobnosti najčešće se razvijaju paralelno kroz kompleksne motoričke sadržaje i oblike aktivnosti.

Razvoj motoričkih sposobnosti ima svoju uzrasnu dinamiku i veoma je važno već u predškolskom uzrastu pokloniti dovoljno pažnje podsticanju optimalnog razvoja snage, brzine, izdržljivosti, koordinacije, fleksibilnosti, sposobnosti održavanja ravnoteže. U ovom uzrastu postavljaju se osnove razvoja motoričkih sposobnosti koje treba razvijati i održavati kroz čitav život.

Motoričke sposobnosti su karakteristike čovjeka koje se ispoljavaju u rješavanju različitih motoričkih zadataka. Motoričke sposobnosti su značajnim dijelom genetski uslovljene, odnosno naslijeđene, a drugim dijelom njihov razvoj zavisi i na njega se može uticati kroz proces sistemskog fizičkog vaspitanja. U procesu fizičkog vaspitanja primjenjuju se specifična sredstva za razvoj pojedinih motoričkih sposobnosti.

Motorne ili kretne navike i umijeća predstavljaju određeni stepen vladanja načinom izvođenja određenih motornih aktivnosti. Pri tome je težište usmjereno najvećim dijelom na tehniku, način izvođenja pokreta, znači na sam akt kretanja. Motorna umijeća se posmatraju kao prelazna etapa u procesu formiranja motorne navike.

Motorna navika se definiše kao manje ili više automatizovan oblik određene motorne aktivnosti, odnosno kao automatizovano izvođenje vježbe, odnosno motorne aktivnosti. Razvoj i usavršavanje motornih navika odvija se u skladu sa složenim fiziološkim i drugim zakonitostima

i u metodici fizičkog vaspitanja primjenjuje se specifična metodika formiranja i usavršavanja motornih navika. U radu sa djecom predškolskog uzrasta, s obzirom na plastičnost dječijeg organizma i njegove uzrasne karakteristike primjenjuje se specifična metoda razvoja i metoda imitacije kod mlađih uzrasta.

Motorni razvoj djeteta odvija se u skladu sa opštim zakonitostima. Tempo i granice motoričkog razvoja slične su za svu djecu istog uzrasta. Motorni razvoj i motorne sposobnosti pokazuju sposobnost djeteta da kontroliše svoje pokrete. Motorni razvoj kod novorođenčeta odvija se po cefalokaudalnom redoslijedu. To znači da se kontrola tijela i usavršavanje same strukture kretanja najprije razvija kod glave, a potom se pomjera u pravcu oblasti koje su udaljenije od glave. U prvih 4-5 godina života motorički razvoj karakteriše se razvojem grubih pokreta u kojima učestvuju velike oblasti tijela. Takvi pokreti su, na primjer, hodanje, trčanje, plivanje i sl. Poslije pete godine razvija se sposobnost za fine koordinacije pokreta u kojima učestvuju manje mišićne grupe. Takvi pokreti su, na primjer, hvatanje, bacanje, rukovanje igračkama i alatom, pisanje. Motorika se razvija određenim redoslijedom od glave prema nogama. To znači da se najprije razvija motorika glave, zatim ruku, šaka i gornjeg dijela trupa, poslije toga motorika gornjeg dijela trupa i zatim motorika nogu i stopala.

Značaj primjene elementarnih igara u nastavi sporta i tjelesnog odgoja sa odgojnog aspekta

U svakom periodu historije pedagogije možemo naći podatke, da su igru upotrebljavali za ostvarivanje raznovrsnih odgojnih zadataka, smatrali su je odgojnim sredstvom. Analiza historije potvrđuje, da je igra prvenstveno bila nezamjenljivo sredstvo, ali su prepoznali i vrednovali i druge odgojne uticaje. Socijalistička pedagogija u cjelosti priznaje opšti odgojni značaj igre, i sredstva koja služe za ostvarivanje zadataka tjelesnog odgoja smatra najvrednijim. Pedagoškom ulogom ističe, da igra nije samo tjelesna, već je skoro u svim odgojnim oblastima nezamjenljivo sredstvo koje priprema omladinu za život, rad i narodnu odbranu.

Iako je proučavanje razvojnih potencijala igre počelo tek savremenijim psihološkim teorijama, ideja o odgoju igrom nije nova. Srećemo je od Platona, koji u igri vidi mogućnost za vježbanje djece i bolje upoznavanje njihovih prirodnih sklonosti, kao i kod Kvintilijana koji igru preporučuje kao metod uz čiju pomoć dijete uči sa zadovoljstvom. U ranom srednjem vijeku odnos prema igri, kao aktivnosti koja je suviše svjetovna, tjelesna i razdragana, se mijenja – ona postaje objekt anateme. Učenje, kao i rad, treba da bude po mišljenju crkve, oblik ispaštanja za praroditeljski grijeh, a ne izvor ovozemaljskih radosti i olakšanje. Humanistički ideali renesanse vraćaju igri, u potpunosti, značaj koji joj je bio osporavan. Komenski zahtjeva da se djeci omoguće igre kojima će vježbati zdravlje, okretnost i brzinu udova, svježinu i oštrinu duha, kao i učenje koje će im prirediti zadovoljstvo igre.

Za uvođenje igre u odgoj i obrazovanje predškolske djece najzaslužniji je Frebel, koji je igru postavio za okosnicu čitavog svog vaspitnog postupka, kome je cilj bio samorazvoj, uz oslobađanje dječijih unutrašnjih snaga. Bez obzira na sve nedostatke njegove koncepcije, on je doprinio da problematika igre postane nezaobilazna u daljnim razradama sistema predškolskog odgoja, ma koliko su bile različite polazne osnove njihovih autora.

Početkom XX vijeka, igre se sve više javljaju u okvirima školskih aktivnosti. Igra se smatra za jedan od najmoćnijih pokretača latentne energije kod djece i sva je vještina odgajatelja u tome da ono što želi zna da predstavi djeci kao igru. Učenje kroz igru, koja je zadovoljstvo, postaje i samo izvor sreće i motivacije, a njegova osnovna obilježja su spontanost i izostavljanje svake prinude. Igra se zasniva na interesu koji izaziva napor, zbog čega se odbacuju prigovori onih koji smatraju da igra služi za to da se napor izbjegne i zamjeni zabavom.

U obrazovanju se sve više ističe da se znanje ne može nametati strahom od autoriteta ili kazne, i da je za uspjeh potrebno probuditi interes i entuzijazam koje obezbjeđuju igre. Kod djece postoji snažna želja i sposobnost da shvataju i da uče, ali da ih guši teret tradicionalne nastave koja ih uči da odvajaju učenje od igre i znanje od života. Igra, kao odgojno sredstvo, uglavnom je vrijedno, jer dejstvo nikada nije jednostrano već višestruko složeno. I fiziološka dejstva višestruko dolaze do izražaja i sa tim se javljaju uticaji koji pomažu formiranje i razvoj ličnosti djeteta. Igra proističe iz specifičnog susreta motivacije djeteta i njegovih kognitivnih mogućnosti, i predstavlja aktivnost koja ima najviše izgleda da angažuje dijete jer ju je samo izabralo. Ukoliko su djeca mlađa, njihovo učenje je spontanije, a odgajatelj svojom vještinom treba da spontanost usmjeri u pravcu što korisnijem za dječiji razvoj, ne narušavajući igru. Kao što je Vigotski zapazio da dijete predškolskog uzrasta uči u onoj mjeri u kojoj je program učitelja postao njegov program, pri čemu se obrazovni efekat ne javlja kao razlog učenja, već kao nusprodukt igrovne aktivnosti.

Igra je uvijek povezana sa dječijim potrebama i predstavlja njihovo specifično zadovoljenje. Djeca se sasvim drugačije odnose prema zadacima koji se pojavljuju u igri, nego kad su im oni postavljeni na neki drugi način. To je izraženo posebno kod predškolske djece, kod koje je napor za njihovo rješenje uvijek povezan sa ličnom satisfakcijom u istraživanju i ispoljavanju svog ja.

Zahvaljujući visokoj motivaciji i aktivnoj ulozi djece u njima, igre mobilišu i usmjeravaju dječiju pažnju na predviđenu aktivnost, učeći ih da djeluju za jednu svrhu i savladavaju i ono što im je dosadno ili neprijatno. Igra je metod kojim se djeca uče da se koncentrišu, da teže jednom cilju bez obzira na teškoće. Stabilnost dječije pažnje u igri može se objasniti činjenicom da ona zadovoljava njihov afekt aktivnosti, svojom dinamikom, emocionalnom obojenošću, mogućnostima za samoorganizaciju i akcijom koju sadrži.

Svojstvo igre je da je u stanju da smanji ili neutrališe pritisak akcije usmjerene cilju. Igra svojom atmosferom opuštenosti i neobaveznosti pogoduje sticanju složenijih vještina, za razliku od tradicionalnih načina učenja. Ona ostaje životna, konkretna, aktuelna djelatnost i onda kada su načini zadovoljavanja njenim pravilima misaone prirode i angažuju više kognitivne sfere. Tako se savladava otpor koji je evidentan kod djece prema načinima i oblicima na koje su oni prezentirani djeci. Igrač je oslobođen unutrašnjeg i vanjskog pritiska, tako da može kombinovati akcije na način koji vodi fleksibilnosti, kojim se proširuje nivo njegove aktivnosti.

Igre zadržavaju pažnju sposobnijih igrača, jer imaju mogućnost da variraju njihovu strategiju i pravila, što dovodi do stvaralaštva. U igrama se mijenjaju i odnosi između djeteta i odraslog, koji prestaje da dominira, ograničavajući se na indirektno uticanje. Funkcija odraslog se vraća u prirodnoj ulozi učitelja, koji prestaje da bude sudija i porota, što izaziva strah,

ogorčenje i ljutnju, kao disciplinske probleme. Disciplina učenika je uslov da oni prate sistem izlaganja nastavne građe i sredstvo ograničavanja inicijative, stvaralaštva i interesa djece na one sadržaje i metode dijeljenja koji su sadržani u programu i koje je predvidio njihov učitelj.

Jedan od glavnih kvaliteta igre je u tome što pruža priliku za prevazilaženje ove suprotnosti. U igrama se ne postavlja pitanje discipline koja je jedan od najteže rješivih problema tradicionalne odgojno – obrazovne institucije. Igra, u koju su se uključila sva djeca po sopstvenoj odluci, motiviše ih da se pridržavaju pravila upravo zato da ne pokvare igru. Igra motive učenja pojačava takmičenjem i težnjom za uspjehom i samopotvrđivanjem, zbog čega se teškoće ne izbjegavaju, već traže.

U praktičnom odgoju okolnost je posebno značajna, da se dijete u igri ispoljava u potpunosti neprikriveno, ne vidi se otvoreno samo osobno vladanje, već odnos prema okolini i drugovima. Igra je najprikladnija prilika za nastavnika da savršeno upozna svoje učenike.

Igra nije samo prilika da u vladanju djeteta upoznamo pozitivne i negativne osobine, još je značajnija mogućnost, da uz pomoć igre i kroz igru svestrano i planski možemo vršiti uticaj na tjelesni i psihički razvoj djeteta. U tom smislu igra je i odgojni metod, jer u ponavljanju pokreta možemo izgraditi, po mjeri uzrasta djeteta, potrebne pozitivne moralne crte sklonosti, navike i boriti se protiv negativnih sklonosti i navika. U toj uzajamnoj povezanosti igra ima značaj i u takmičenju, jer takmičenja imaju podsticajnu snagu, bude živost i aktivnost u zajednici, snažno utiču na osjećanja i čeliče volju za pobjedom.

Prilikom takmičenja, koje mu omogućava da dokaže da je jednako drugima, dijete navija za sebe, ali stalno vodi računa i o prisustvu i mišljenju drugih, tako da je takmičenje uvod u saradnju. U igrama sa pravilama prema Pijažeu, postoji suptilna ravnoteža između asimilacije i ego kao principa svake igre, i društvene recipročnosti.

Ni odrasla osoba u svakidašnjem životu, nema često priliku da djeluje kao cjelovita ličnost, a djetetu je to uskraćeno. Za razliku od aktivnosti kojima upravljaju odrasli, dijete jedino u igri ima prilike da odlučuje i sagledava posljedice svog djelovanja. Igra se javlja kao izraz dječijeg otpora prema sopsvenim mogućnostima, kao i ograničenjima koja mu nameće okolina, prema rutini svakodnevnice. Po svemu sudeći sa pravom možemo tvrditi da je igra najvrednija tjelesna vježba koju možemo uspješno koristiti skoro u svakom segmentu odgoja.

Zaključak

Igra se skoro od rođenja prepliće kroz djetinjstvo, ovo je sigurno najvažnija forma u djetetovom rastu i razvoju. Kroz pokretne igre i vježbe dijete stiže do pravila igre njegovog organizma. Ovo je viši nivo pokretne igre, jer djeca već kroz osnovnoškolsko obrazovanje zaviruju u svijet odraslih. Duhovno vježbanje kao i tjelesna aktivnost odraslih ukorijenjena je u pokretne igre iz djetinjstva. Da, igra ima veliku važnost, jer osobu zdravog razuma prati kroz cijeli život. Ni jednostavno provođenje slobodnog vremena se ne može zamisliti bez igre i tjelesne aktivnosti. Neosporivo je da se igra iz djetinjstva ureže u sjećanje svake individue, i da je prati do duboke starosti.

Malo je boljih odgojnih sredstava od igre. Onaj ko se igra nauči se dobro i sigurno kretati, a isto tako naglasak stavlja na svoju vještinu i genijalnost. Igrom razvija reakciju i fina osjetila. Igrom razvija i socijalne vještine, razmišljanje, govor, u velikoj mjeri se bogaćuje rječnik i jača pažnja. Kroz igru uči radovati se od srca, ali isto tako da prihvati poraz.

Kroz igru se temeljno može upoznati ličnost djeteta. Isto tako igra nam pokazuje put, koje osobine kod djeteta trebamo jačati ili izraziti, a koje osobine trebamo “samljeti” ili promijeniti. Najveći uspjeh je ako dijete, samoinicijativno organizuje igru sebi ili svojim vršnjacima.

Literatura

1. Adams, J. A. (1971) A Closed-Loop Theory of Motor Learning, Journal of Motor Behavior, Volume 3, Issue 2
2. Bacić, Lj. (1983) Praćenje i opisno ocjenjivanje učenika u razrednoj nastavi: priručnik za nastavnike, Zavod za prosvjetno pedagošku službu SR Hrvatske, Zagreb
3. Detre, P., Szigeti, L. (1977) Játek, I kötet, Tankönyvkiadó, Budapest
4. Hadžikadunić, A., Husejnović, J., Halvadžija, L. (2008) Razvoj koordinacije i osjećaja u prostoru djece od 3 do 7 godina pomoću igara s loptom, Sportekspert, Vol. 1 (2008) br. 2
5. Kahriman, S. (2013) Završni master rad – II ciklus studija, Uzasne karakteristike predškolske, osnovno - školske i srednjo - školske djece, Fakultet sporta i tjelesnog odgoja Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo
6. Kamenov, E. (1990) Predškolska pedagogija, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd
7. Najšteter Đ. (1997) Kineziološka didaktika, Federalno ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta, Sarajevo
8. Neljak, B. (2009) Kineziološka metodika u pedagoškom odgoju, Sveučilište u Zagrebu, Kineziološki fakultet, Zagreb
9. Rašidagić, F. (2012) Elementarne igre u nastavi sporta i tjelesnog odgoja, Fakultet sporta i tjelesnog odgoja Univerziteta u Sarajevu, Univerzitet u Sarajevu, Sarajevo
10. Turković, S., Novaković, R., Budimlić, J. (2014) Igra u nastavi tjelesnog i zdravstvenog odgoja, Univerzitet u Mostaru „Džemal Bijedić”, Mostar

APPLICATION OF ELEMENTARY GAMES IN SPORTS AND PHYSICAL EDUCATION

Abstract

Classical game theories attempt to determine the essence of the game independently of other human activities, which led to the fact that each theory usually emphasized only one of its aspects, ignoring the others. Modern game theories usually treat play only as an aspect of a wide range of animal or human behavior. This phenomenon is frequently investigated, both philosophically and theoretically. Hence, there are different approaches to the game, such as sociological, anthropological, pedagogical, medical, ecological, developmental, etc. Games are explored within psychological theories relating to holistic

behavior and child development. Play is an area in which theories of development are explained. There are two aspects to the game: cognitive and developmental (in a pedagogical sense). The game with its atmosphere of relaxation and non-commitment favors the acquisition of more complex skills, unlike traditional ways of learning. It remains a vital, concrete, instantaneous activity even when the ways of satisfying its rules are mental in nature and involve more cognitive spheres. In this paper, we present basic games as a basic form of games, as a way of developing children from sociological, anthropological and educational aspects, and the application of elementary games in sports and physical education through which children learn to actively live their environment, to adapt quickly to new situations, development of sociological, anthropological and pedagogical characteristics.

Key words: games, development, motor skills, education